

Ələmdar MƏMMƏDOV

Mən bu zamana sığmazam

Zirvəyə doğru: İlyas - İlahi qüvvə, köməyə gələn

(əvvəli qəzetin
ötən saylarında)

Bəli, İlyas müəllim belə prokuror idi. O, yaxın qohumunu belə, öz işçisinə tapşırırmamışdı.

İlyas İsmayılovun Orconikidze (Suraxanı) rayon prokuroru vəzifəsinə təyin etdiyi, təqaüddə olan baş ədliyyə müşaviri Sərdar Əliyev xatirələrində yazır: "Rayon prokuroru olduğum dövrdə, bir dəfə İlyas müəllim zəng edərək bir neftçinin iş telefonunu soruşdu. Mən telefon nömrəsini verdikdən sonra, həmin şəxsə (o, Quyuların Qazılması və Təmiri İdarəsinin rəisi idi) zəng edib, məsələ ilə əlaqədar mənə məlumat verməsini xahiş etdim. Aradan bir qədər keçdikdən sonra idarə rəisi bildirdi ki, narahat olmayın, vaxtı ilə müqavilə əsasında bağda su quyusu qazmışıq, quyuda nasazlıq olduğundan İlyas müəllim onu axtarıb. Şəxsi zəmində olan, çox adi bir məsələnin prokurorluğun rəhbəri tərəfindən rayon prokuroruna həvalə edilməməsi bu gün belkə də çoxuna təəccüblü və qəribə görünür. Amma həqiqət bundan ibarətdir ki, İlyas müəllim, özü ilə bağlı heç vaxt kimsəyə tapşırıq verməsini məqbul bilmirdi. Çünki bu cür hallar onun əqidəsinə, qüruruna müqabil deyildi.

O, həmişə düzgünlüyün, haqqın tərəfində olmuşdur. Sözün əsl mənasında ədalət fədaisi idi".

Başqa bir misal:

İlyas müəllim Respublika Prokuroru vəzifəsindən çıxandan sonra SSRİ Baş Prokurorluğunda şöbə rəisi işləyirdi. 1990-cı ilin noyabr ayında əslən Qəbələ rayonunun Vəndam qəsəbəsindən olan, həkim kimi Moskvada yaşayıb fəaliyyət göstərən, uşaqlıq dostum Yaşar Hüseynovla İlyas müəllimin görüşünə getdim və bir neçə gündən sonra onun xidməti bağında məclis quruldu. Söz demək növbəsi mənə çatanda dedim:

- Mənə ilk dəfədir ki, İlyas müəllimlə bir süfrədə oturmaq nəsisib olub...

Məclisdə iştirak edən İlyas müəllimin yerlisi və dostu sözümü kəsərək, dedi:

- Ay İlyas, sən bu oğlan haqqında o qədər danışmısan ki, fikirləşirdim ki, yaxın dostsunuz. Bu isə deyir ki, mən İlyas müəllimlə ilk dəfədir çörək kəsirəm...

Cavabında İlyas müəllim dedi:

- Mən Respublika Prokuroru olmuşam. Ələmdar mənim etimadımı doğruldan yaxşı prokurorlardan biri olub.

Haşiyyə: İlyas müəllim bu ağayanalığını və gözütöxlüyünü ömrünün axırına kimi saxladı. Mən və onunla tez-tez əlaqəsi olan, görüşməyə can atan keçmiş əməkdaşların heç birinə siyasi fəaliyyətlə məşğul olmaq və yaxud qurucusu və sədri olduğu Ədalət Partiyasına hər-hansı bir formada dəstək vermək barədə təklif etmədi...

O, şəxsi ambisiyadan və eqoizmdən uzaq insan idi...

Bir neçə rayonda prokuror vəzifəsində işləmiş, hazırda təqaüddə olan,

baş ədliyyə müşaviri Adil Əsgərov İlyas müəllimdən danışır: "1989-cu ilin avqust ayında İlyas müəllim, səhv etməməsə, Tovuz rayonuna partiya konfransında iştirak etmək üçün gəlmişdi. Bakı şəhərinə qayıdarkən, onu Gəncə aeroportundan yola salırdıq, ətraf rayonların birinci katibləri də onu yola salmaq üçün gəlmişdilər. Təyyarəyə minik başladı və uçuş hazırlandı. Bir qədər keçmiş təyyarə uçuş zolağından meydana qayıtdı. Biz elə bildik ki, təyyarədə nasazlıq var. Ancaq məlum oldu ki, təyyarədə Bakı şəhərinə sərnəşin kimi uçan cavan bir oğlan uçmaq istəməyib düşürülməsini tələb edib. Belə hallarda qaydalara görə, həmin sərnəşin digər sərnəşinlərlə təyyarədən düşürülməli, Bakı şəhərindən müvəqqəti sərxoşdur. Onu polisə təhvil verdilər, hadisə yerinə Gəncə Nəqliyyat prokuroru Əli Ömərov dəvət olundu. Burada olan əksər şəxslər, o cümlədən, polis işçiləri həmin sərnəşin oğlanın xuliqanlıq etdiyini təsdiqləyirdilər. Lakin İlyas müəllim Əli Ömərova göstəriş verdi ki, araşdırma aparıb o oğlanı buraxsınlar. Ola bilsin ki, səhhətində, əhval-ruhiyyəsində nəse problemi var. Ailəsi-uşaqları var, bu halda humanist olmaq lazımdır.

İlyas müəllim Bakı şəhərinə getmək üçün tələsirdi, 4-5 saat gecikməsinə, istidə digər sərnəşinlərlə əziyyət çəkməsinə baxmayaraq, böyük humanistlik göstərdi. Bu fakt onu təsdiq edir ki, İlyas müəllim xırda hadisələri şışirtmədən təmkinli münasibət bəsləyir. Bu, onun böyüklüyünün və humanistliyinin göstəricisidir".

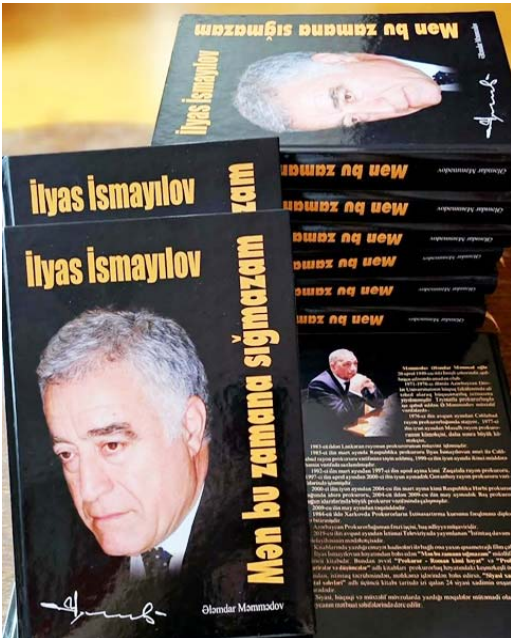
Sərdar Əliyev İlyas müəllimin 80 illik yubileyi münasibəti ilə qələmə aldığı "Gözəl söz, zəka və əməl sahibi" başlıqlı məqaləsində yazır: "...Yadımdadır, başqa bir rayonda trikotaj istehsal edən müəssisənin direktoru barəsində başlanmış cinayət işi, istintaqın davam etdirilməsi üçün xüsusi tapşırıq qaydasında Suraxanı Rayon Prokurorluğuna göndərilmişdi. İlkən araşdırma səthi aparılmaqla, bir xeyli müddət keçmişdi. Müəssisənin direktoru çox mötəbər şəxslər tərəfindən müdafiə olunurdu. Respublika Prokuroru cinayət işini nəzarətə götürmüşdü.

Tərəfimizdən çoxsaylı və hərtərəfli istintaq hərəkətləri aparılmasına baxmayaraq, ittiham vermək üçün sübutlar kifayət qədər deyildi. Rayon prokuroru olaraq istintaqın gedişini və nəticələrini Bakı şəhər prokuroruna, daha sonra Respublika prokuroru İlyas İsmayılova məruzə etdim. Həmin şəxsin cinayət məsuliyyətinə alınması üçün kifayət qədər əsaslar olmadığını bildirdim. Məruzə vaxtı bir anlıq sükut yarandı. Sonra çox çəkinə-çəkinə soruşdum ki, İlyas müəllim,

lim, bütün hallardamı həmin şəxs məsuliyyətə cəlb olunmalıdır?

Sualın belə qoyuluşu belkə də bir qədər düzgün deyildi. O vaxt İlyas müəllim ciddi tərzdə mənə baxıb, bildirdi ki, qanunun tələblərinə uyğun və kifayət qədər əsaslar olduğu təqdirdə, həmin şəxsin məsuliyyətə cəlb olunması məsələsinə baxılmalıdır.

Məsələnin ciddiliyinə, həmin şəxsin cəzalanmağa layiq olmasına baxmayaraq, sonradan cinayət işinin icraatına xitam verildi. Belə bir qərarın qəbul edilməsinin təməlində ədalətlik və qanunun aliliyi dururdu".

Başqa bir misal:

1987-ci ilin əvvəllərində Azərbaycan KP MK-nin bürosu "Yardımlı rayon partiya-sovet və hüquq-mühafizə orqanlarının işi ilə əlaqədar..." məsələ müzakirə etmiş, bir çox insanlar vəzifədən çıxarılmış və partiya cəzası almışdılar. Həmin müzakirədə MK-nin 1-ci katibinin çıxışında adı mafioz element kimi hallandırılmış Yardımlı Raykoopittifaqının idarə heyətinin sədri Əli Quliyev haqqında material yoxlanılıb hüquqi qiymət verilməsi üçün, xüsusi nəzarət qaydasında, Cəlilabad Rayon Prokurorluğuna göndərilmişdi. Göndəriş məktubunda diqqəti çəkən iki cəhət var idi. Əvvəla, materialın yoxlanması şəxsən mənə həvalə olunur, ikincisi, qərar qəbul olunmazdan əvvəl rəhbərliyə məruzə edilməsi tapşırılırdı.

Müstəntiq Kərimağa Tağıyevi də cəlb etməklə yoxlamaya başladım. Əli Quliyevə isnad olunan əsas ittiham, məruzədə göstərilirdi ki, evinin ümumi sahəsinin 400 kv.m olması idi. Lakin ev dağ yamacında tikildiyindən yaşayış sahəsinin bir qisminin hündürlüyü 280 sm, digər hissəsi 220, hətta 200 sm idi. Beləliklə, Əli Quliyevə məxsus evin əsas yaşayış sahəsi 74 kv.m, köməkçi sahə 100 kv.m idi. Ümumilikdə, Əli Quliyevin 18 nəfərlik ailəsi var idi. Məhz bu əsasla fakt üzrə cinayət təqibi başlanmağı məqsədə müvafiq hesab etmədim. Digər xırda nöqsanların Əli Quliyevin işdən çıxarılması ilə kifayətlənməli olduğu qənaətinə gələrək, rəhbərliyə məruzə etmədən material üzrə cinayət işi başlanmasını rədd etdim.

Etiraf edirəm ki, rəhbərliyə məruzə etmədən qərar qəbul etməyim diqqətsizlikdən irəli gələn məsuliyyətsizlik idi. Hadisələrin sonrakı inkişafı göstərdi ki, mən bu hərəkətimlə Respublika Prokurorluğu rəhbərliyini çətin vəziyyətə salmışam.

Təxminən altı aydan sonra axşamüstü Respublika Prokurorluğundan zəng edərək səhər saat 10:00-da İlyas İsmayılovun qəbulunda olmağı tapşırıdılar.

Həmin gün Mərkəzi Komitənin bürosunda Yardımlı rayon Xalq Nəzarət Komitəsinin sədri vəzifəsinə təyin olunan şəxsdən 1-ci katib Kamran Bağirov soruşur:

- Sizdə mafioz Əli Quliyev var idi, onun aqibəti necə oldu?

Həmin şəxs cavab verir:

- Əli Quliyevin işi xitam olundu.

Kamran Bağirov dərhal bu məsələ ilə maraqlanır və ona məruzə edilməsini tapşırır.

İlyas müəllim materialı vərəqləyərkən ilk sualı belə oldu:

- Göndəriş məktubunda qərar qəbul etməzdən əvvəl Respublika Prokurorluğu rəhbərliyinə məruzə etməyiniz tapşırılıb. Nə üçün əməl etməmişiniz?

Bu haqlı irad məni sarsıtmışdı. Həmişə mənə dəstək olub, etimad göstərən rəhbərimin etibarını itirmək təhlükəsi ilə qarşılaşmışdım. Bu zaman söhbətdə iştirak edən Respublika prokurorunun I müavini Murad Babayev, necə deyirlər, sinəsini qabağa verərək dedi:

İlyas müəllim, Ələmdar qərar qəbul etməmişdən əvvəl materialı mənə məruzə edib.

Mən materialı Murad müəllimə məruzə etməmişdim. Sadəcə olaraq, arayış göndərmişdim. İlyas müəllim material üzrə bir neçə iradını da bildirərək Murad müəllimə göstəriş verdi:

Qərarı ləğv edin və əlavə yoxlama aparılması üçün başqa rayona göndərin!

Düzü, ilk dəfə idi ki, özümə qarşı etimadsızlıq hiss edirdim. Ağır düşüncələrlə prokurorluqdan çıxıb xidməti maşına əyləşmək istəyərkən mülis işçisi qaçaraq mənə yaxınlaşdı və:

- Sizi Respublika prokuroru çağırır, - dedi.

Mən təzədən İlyas müəllimin qəbuluna getdim. İlyas müəllim gülümsəyərək:

- Biz sənə inanırıq, materialı götür, öz qərarını ləğv et və göstərilən iradları aradan qaldır, - dedi.

Mən material üzrə öz qərarımı ləğv edəndən sonra bir neçə yoxlama hərəkəti etdim və yenidən cinayət işi başlanmasını rədd etdim.

Aradan illər ötdü. İlyas müəllim Respublika Prokuroru vəzifəsindən çıxmışdı və SSRİ Baş prokurorluğunda şöbə rəisi işləyirdi. 1990-cı ilin axırlarında Əli Quliyev rus millətindən olan bir nəfərlə yanıma gəldi. Həmin şəxs özünü və ezamiyyə vəzifəsini təqdim etdi. "İzvestiya" qəzetinin xüsusi müxbiri Voznesenski Əli Quliyev haqqında baş vermiş "qanunsuzluq" araşdırmaq üçün gəlmişdi. O, materialla tanış olmaq istəyini bildirdi.

(ardı 13-cü səhifədə)

ƏDALƏT •

12 sentyabr 2025-ci il

Haşiyyə: Bu, sirr deyil ki, partiyanın rəhbər rolunun Konstitusiyaya müddəası ilə təsbit olunduğu (6-cı maddə) sovet cəmiyyətində hətta rayon səviyyəsində RPK-nin büro qərarını təsdiqləməmək, az qala partiya orqanlarına qarşı çıxmaq kimi qiymətləndirilirdi. Məsələn, RPK-nin büro iclasında hər hansı bir kolxoz və ya sovxozun fəaliyyəti müzakirə edilir, bir neçə rəhbər işçi ağır partiya cəzası alaraq vəzifədən azad olunur və materiallar tədbir görülməsi üçün prokurorluğa göndərilirdi. Çox az adam tapırdı ki, raykomun əleyhinə gedib, cinayət işi başlasın. Əks halda, prokuror katibin düşməninə çevrilirdi. Təsədüfi deyil ki, RPK-nin büro qərarı ilə partiya cəzası alaraq vəzifədən, hətta orqandan xaric olunan prokuror və prokurorluq işçiləri olmuşdu. Əli Quliyevin məsələsində isə Respublika partiya təşkilatının rəhbəri onu mafioz element adlandırmış və məsələyə hüquqi qiymət verilməsi üçün toplanmış materiallar Respublika Prokurorluğuna göndərilmişdi. Mən, əlbəttə, nə qiyamçı, nə də Don Kixot deyildim. Sadəcə olaraq, uca ədaləti rəhbər tutaraq və ədalət yolunda məni dəstək-

Mən bu zamana sığmazam

ləyəcək rəhbərimə - Respublika prokuroru İlyas İsmayılova arxalana-raq belə cəsarətli qərar qəbul etmişdim. Bu məsələdə, necə deyərlər, "qanunun şahlığı" təsbit edilmişdi.

İlyas müəllim Respublika prokuroru vəzifəsindən çıxandan sonra Respublikanın yeni rəhbərliyinin mövqeyinə uyğun hərəkət edənlər bu böyük insana qarşı qarayaxma kompaniyasına başlamışdılar.

...Əli Quliyevin İlyas müəllimə qarşı kin-küdurətlə dolu münasibətinin səbəbi o idi ki, Raykoopittifaqın fəaliyyətini Yardımli rayon prokuroru yoxlamış və bu yoxlama materialı əsasında Mərkəzi Komitəyə arayış yazılmışdı. Dostluq münasibətində olduğum insanın qərəzçilik hissi ilə ölkənin ikinci nüfuzlu qəzetinin xüsusi müxbirini yanına salıb gətirməsi, yazı dərc etdirib, İlyas müəllimdən "qisas almaq istəyi", ittifaq müqyasında tanınmış məşhur jurnalistin pula satılması mənə çox ağır təsir göstərmişdi. Odur ki, bütün qəzəb və nifrətimi birləşdirərək jurnalistə əsəbi şəkildə bildirdim:

- Əli Quliyev və qardaşı Tofiq mənim dostlarım olduğu üçün, həmin dövrdə onun xeyrinə tərəfkeşlik etmişəm, qərar qanunsuz olduğundan ləğv edib, cinayət işi başlayıb, Əli Quliyevi həbsə alacağam.

Əli müəllim məni yaxşı tanıdığından qonağı götürüb çıxıb getdi. Bir neçə gündən sonra isə görünür səhv etdiyini başa düşərək, yanıma gəlib üzrxahlıq etdi.

Yaxud, başqa bir fakt. 1989-cu ilin payız ayları idi. Bir nəfər avtoqəza törətmişdi. Qəza nəticəsində atası ölmüş, öz oğlu və qardaşı oğlu ağır xəsarət almışdı. Həmin şəxs Xabarovsk şəhərində hərbi qulluqçu olmuş, bir il əvvəl qardaşı vəfat etdiyinə görə atasının təkidi ilə hərbi qulluqdan tərxis olunmuş və Cəlilabada qayıtmışdı.

Mən İlyas müəllimə telefon açaraq, zərərçəkmiş özü olduğuna görə (qanunda bu nəzərdə tutulmamışdır), cinayət işini xitam etmək istədiyimi bildirdim. İlyas müəllim dərhal razılaşdı. Bir saat keçməmiş mənə zəng etdi və dedi:

- Öləmdar, mövqeyin düzgündür, amma bir ildən sonra mən harada olacam, sən harada olacaqsan, bilmirik. Başqaları gəlib onu incidərlər. Ən yaxşısı budur ki, işi məhkəməyə göndər, dövlət ittihamını özün müdafiə et və şərti cəza istə. Məhkəmə ilə əlaqədar çətinlik yaranarsa, mənə bildir.

Dedi ki, kimi də etdim. Həmin şəxsin cəzası məhkəmədə şərti hesab edildi. Bu, həmin dövrdə görünməmiş hadisə idi.

Bu gün hamı yekdil fikirdədir ki, SSRİ adlı nəhəng dövləti M.Qorbaçov dağıtdı. Mən hüquqşünas kimi hesab edirəm ki, M.Qorbaçovun dağıdıcılıq planlarından biri "Sosialist qanunçuluğunun və hüquq qaydalarının daha da möhkəmləndirilməsi, vətəndaşların hüquq və qanuni mənafehlərinin qorunmasını gücləndirmək tədbirləri haqqında" Sov.İKP MK-nın 1986-cı il tarixli qərarı idi. Belə bir qərarın olacağı hələ Y.Andropov6 vaxtında gözlənilirdi. Söz-söhbət gəzirdi ki, istintaq bir əldə cəmləşəcək, prokurorluğun hüquqları və cəmiyyətdəki yeri bir qədər də artırılacaqdır. Əvəzində, həmin qərarla prokurorluq və istintaq işçilərinin vəzifə xətasına görə ikiqat tənbeh edilməsi nəzərdə tutulurdu. Başqa sözlə, xəyata yol vermiş istintaq və prokurorluq işçiləri nəinki intizam tənbehinə, həmçinin partiya tənbehinə məruz qalırdılar. Məsələn, Qəbələ rayonunda bir qrup şəxs (ikisi erməni olmaqla) qabaqcadan əlbir olub xüsusilə külli miqdarda dövlət əmlakını taladıqlarına görə Ali Məhkəmənin hökmü ilə məhkum olmuşdular. Sonradan SSRİ Ali Məhkəməsi Plenumunun qərarı ilə hökm ləğv olunduğuna görə, həmin işdə iştirakı olmuş prokurorluq və istintaq işçilərinin demək olar ki, hamısı - başda Respublika prokurorunun birinci müavini Ə.Sultanov olmaqla ağır partiya cəzası alaraq, SSRİ Baş Prokurorunun əmri ilə prokurorluq orqanlarından xaric edilmişdilər.

Bu qərar hüquq mühafizə orqanlarını partiya orqanlarından asılı vəziyyətə salırdı. Prokurorluq və istintaq işçiləri səhsiz işləməyə məhkum edilmişdilər. Heç kim riskə getmək istəmirdi. Bunun nəticəsidir ki, tezliklə bütün ölkə üzrə cinayətkarlıqla mübarizə zəiflədi. Bağlı cinayətlərin sayı sürətlə artmağa başladı (statistik göstəricilər bunı təsdiq edir).

Belə bir şəraitdə İlyas İsmayılov şəxsiyyəti prokurorluq orqanlarının nisbi müstəqilliyini saxlaya bildi.

İlyas müəllim təkcə Respublika prokuroru deyil, həm də geniş miqyasda dövlət xadimi idi. Bir misal gətirəcəyəm. Prokurorluğun binasını təmir etmək üçün vəsait ayrılması barədə ona müraciət etdim. Mənə dedi ki, Cəlilabad rayon Prokurorluğunun binası pis deyil. Sizin rayonda onsuz da çoxlu tikinti işləri aparılır. Mən Prokurorluğa ayrılan vəsaiti tikintisi az olan rayonlara yönəldirəm.

O zamanlar Yardımli Rayon Prokurorluğunun binası yox idi. Sonralar Yardımli da gözəl bir prokurorluq binasının inşası edildi. Mən onunla tanış olmaq üçün bir neçə dəfə oraya getdim. Bu tanışlıq bizim dostluğumuzu daha da möhkəmləndirdi. Bu xəbər hamı kimi məni də çox sevindirdi...